

ségesnek tekinthetjük, mert a régészeti restaurálás és konzerválás minden ágát felöleli. Örömmel kell üdvözlünk még akkor is, ha fogyatékosai vannak. Rendszerező, világos, áttekinthető munkamenete, nyelvezete nagymértékben megkönnyíti a restaurátorok munkáját. Témájánál fogva egyedülálló a magyar nyelvű szakirodalomban, s felvetett hiányosságai vagy fogyatékosai éppen a kezdeti, első lépés nehézségei, de a munka megbecsülhetetlen értékét nem csökkentik. Teljessé mindenestre akkor válna, ha egy újabb könyv a régészeti tárgyak kezelési módjai mellett feldolgozná a néprajzi, iparművészeti, természettudományi, képzőművészeti anyagok minden ágára és szakára kiterjedően a különféle restaurálási, konzerválási, preparálási, kiegészítési, rekonstruálási stb. eljárásokat.

Drótróiné Sallay Katalin

Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae
III. kötet (1953).* Bp. Akadémiai Kiadó. 370 lap+57 képes tábla +egy térkép.

A II dolgozat sorát *Gábori M.* cikke nyitja meg: „A solutrén kultúra Magyarországon.” Az I. fejezet az őskori kutatások történetét nyújtja. A II. fejezet a solutrén, a paleolitikum legjelentősebb magyarországi szakaszának lelőhelyeit rétegtani szempontból tekinti át (Szeleta, Büdöspeszt, Puszkaporos, Hermann O., Balla, Háromkúti, Lökvolgyi, Mexikóvolgyi, Diósgyőri, Jankovich, Kiskevélyi barlangok). A solutrén rétegek színe általában világosbarna vagy zöldes, a korszak éghajlati vagy florisztikai viszonyainak hatására. A III. fejezet a solutrén faunáját és klímáját fejtegeti. Pusztán számítás alapján a solutrén vége felé az évi középhőmérséklet 1—3 fokra hűlhetett le, de az erdőkedvelő állatnemek gyakorisága — a lelőhelyek egy részében — magasabb hőmérsékletre tanúskodhatik. A klíma csapadékban szegényebb a mainál, mert a keleti szelek játszottak uralkodó szerepet. A korszak folyamán a rénszarvas egyre gyakoribbá, a barlangi medve ritkábbá válik. A IV. fejezet a lelőhelyek anyagából azokat a leleteket ismerteti, amelyek jellemzőek vagy jelentősek keltezés és származás szempontjából, ill. a solutrén kultúra kapcsolataira utalnak. A solutrén lelőhelyek időrendi viszonyát táblázat is mutatja; ebből kiderül, hogy az aurignacien a solutrén egész ideje alatt továbbélt. A Dunántúlon a középső solutrénre a magdalénien következett, melytől Nyugat felől jövő hatásra itt előbb tűnt fel, mint a Bükkben. Külön fejezet fejtegeti a magyarországi solutrén kisugárzásait, Ukrajna területéig menően. A VI. fejezet solutrén-ünk eredetét vizsgálja. Európában a solutrénnek két kialakulási helye volt: Magyarország és Franciaország területe. A solutrén vándorlási iránya: kelet—nyugat, a klíma hűvösödésének megfelelően; a sztyepei állatfajok kerülnek egyre inkább előtérbe, amelyek nyugat felé szorultak. A solutrén és az aurignacien hordozója két különböző élelemszerzési módon élő népcsoport; az egyik inkább lándzsás, a másik inkább íjas vadász.

A kötet második cikkében *Mozsolics A.* a Kárpát-medence területén talált agancs—zabla leletekkel foglalkozik. Az agancsból készült zablaoldaltagok a felszerzőszámolás, ill. a ló háziasítása fejlődéséhez szolgáltatnak támpontokat. Szórványos adatokat a lótarásra már Magyarország neolitikum emlékei is tartalmaznak. A legtöbb agancszabla, a bronzkoron belül, ennek III. periódusából maradt ránk, a nagy településekről (Füzesabony, Székudvar, Gyulavarsánd, Pákozdvár). A bronzkori agancszablák öt típusra különíthetők: füzesabonyi, tőszegi, vattinai, korongos, kiszombori változatok. A koravaskori agancszablák három típusba csoportosíthatók: sághgyi (Hallstatt A és B); preszkita-szkita; borjasi. A szerző kiterjedően áttekinti az agancsból készült egyéb lőszerszármak is (szíjbújtatók, pecek).

* Az Arch. Ért. 1955/I. füzetben az Acta Arch. Hungaricae nem II., hanem I. kötetét ismertettük (l. tartalomjegyzék).

Az agancszablák használatban maradtak a szkitakori vaszablák idején is. Különben a fém- és agancszablák kölcsönösen hatottak egymás formáira és fejlődésére. Nem szabad túlbecsülni a kimmerek és a szkiták hatását az európai lótarásra; a helyi természeti adottságoknak megfelelő lötenyészési módokkal is számolni kell. A kimmerek feltűnése előtt is használatos volt a bronzzabla a Kárpát-medencében, azok agancszablái egy időben voltak használatban bronzzabláikkal. A dunántúli kétsíkú bronzzablákat hallstattkori, halmokba temetkező nép Dél-Németország területéről hozhatta magával, és a négyszögletesre faragott agancszablák segítették a típus kialakulását. A kimmerek megjelenése előtt kerültek el Erdélybe is a nyugati agancszablákat utánzó bronzzablák.

A cikkhez szervesen kapcsolódik *Bökönyi S.* dolgozata, amelyben az agancs- és csontzablák rekonstrukcióját vezeti le. Több szövegek közötti képpel mutatja a zablák használati módjait és kiegészítéseit. A szövegben részletesen taglalja a különféle kötelek és szíjak átfűzésének változatait stb. Néprajzi párhuzamokkal bizonyítja a szerző, hogy az agancs- és csontzablákkal bonyolult lehetett a felszerzőszámolás; az egyszerűsítési törekvés során kevesbedtek a lyukak a zablákon. A zabla-oldaltagokhoz elsősorban a gímszarvas agancsát használták fel. Ennek híján ló vagy marha medencecsontból készítették a lapos, korongalakú zabla oldaltagokat. *Mozsolics A.*-val ellentétben *Bökönyi S.* ezeket is zabláknak tartja. A hasítatlan, kör keresztmetszetű zabla-oldaltagok között a közép-folyukas és 3—5 melléklyukas változat volt a legkorábbi típus, amelyen még mindegyik szíj számára külön lyuk készült. Az egyszerűsített változatokon később 2—2 szíjat húztak át a közép-lyukon. Az agancszabla-oldaltagok vagy hosszában végighasított agancság egy-egy feléből, vagy hasítatlan egész agancsból készültek. Az előbbi technikai csoportba sorolandók a preszkita-szkita, lapos zablapálcák. A preszkita és szkita agancszablákat sem lehet mindig különválasztani, de pl. a sághgyi lópatás végződésű agancszabla szkita volt.

A következő cikk a harmadik külföldről megküldött közlemény az Acta-ban. Ismét *Ghirshman R.* vázolja a Susiana-i ásatások eredményeit. A Dur—Untash-i ziggurat háromemeletesnek bontakozik ki. Két oldalán egy-egy szentély. A tövében feltárt, Ishniqarab-nak szentelt templom két udvarból, cellából, szolgálati és konyahelyiségekből áll; Kiririsha istennő szentélye csak két cellából; itt kb. 100 db alabástrom, hematit, bronz és márvány golyó került elő; Huban isten templománál középpudvar körül sorakozó cella és szolgálati helyiségek alkotják. Susa-ban a Nagy Sándor kora utáni 7. város rétege alatt az Achaimenida-korszak létesítményei kezdnek előtűnni.

A továbbiakban *Fettich N.* cikke következik: „Régészeti adatok a szarmata—dák kapcsolatok történetéhez.” Az I. fejezet a szörcei (Háromszék) szarmata—dák aranyozott phalera- és ötvösszerzőszámolat leírása és értékelése. A 11,3×7,1 cm tengelyhosszúságú, ill. 5,7 és 7,2 cm átmérőjű ovális, ill. kerek korongok eredetileg lőszerszárm díszül szolgáltak, majd a nyugati területekre terjedve, fibulával kombinálva, ruhadíszé váltak. A szerző a II—V. fejezetben, technikai stíluskritikai vizsgálat alapján, a rokon párhuzamok felett szemlét tartva, közös műhelyre utaló sajátságokat szűr le: pl. az ún. dák ezüstkincsek ezüstlemezeit is erős ezüsttartalmú ún. zöldarannyal (elektron) aranyozták; egyaránt felvasztagították a lemezek széleit a díszkorongokon és a dák ékszereken stb. A díszkorongokat és a dák ezüstkincsek stb. azon részeit, amelyek részletekbe menő technikai egyezéseket mutatnak, az olbiai ötvösmanufaktúrában készíthették. Az ékszer-leletek korhatározó érmei és fibulái alapján (IV. fejezet) az i. e. I. sz. derekán (i. e. 25 körül?) készíthették ezeket az alakos stb. díszítésű díszkorongokat azok az ötvösök, akik Olbia-nak az i. e. 55 körüli, Burebista támadása során végbement feldúlása után még visszatértek műhelyeik romjaihoz és újjáépítették azokat. A szörcei ötvösűllök tanúsítják hogy az i. u. I. sz. végén a hagyományos, finom ezüst